

Załącznik  
do uchwały Nr XIII/200/2015  
Sejmiku Województwa Lubelskiego  
z dnia 30 grudnia 2015 r.



REGIONALNY OŚRODEK  
POLITYKI SPOŁECZNEJ  
W LUBLINIE

**Regionalny Program Pomocy Społecznej i Włączenia Społecznego  
na lata 2016 - 2020**

**Lublin, 2015**

**Wykaz ważniejszych skrótów używanych w dokumencie:**

**CIS** – centrum integracji społecznej

**KIS** – klub integracji społecznej

**MPiPS** – Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

**OPS** – ośrodek pomocy społecznej

**PES** – podmioty ekonomii społecznej

**PCPR** – powiatowe centrum pomocy rodzinie

**PUP** – powiatowy urząd pracy

**ROPS** – regionalny ośrodek polityki społecznej

**WUP** – wojewódzki urząd pracy

## Spis Treści:

I. Wstęp .....	4
II. Diagnoza ubóstwa i wykluczenia społecznego w województwie lubelskim .....	11
1. Ubóstwo w wymiarze rodziny z dzieckiem.....	16
2. Wykluczenie i ubóstwo osób niepełnosprawnych.....	18
3. Ubóstwo i wykluczenie społeczne osób starszych.....	19
4. Wykluczenie społeczne osób bezdomnych.....	20
5. Wykluczenie społeczne cudzoziemców.....	21
6. Stan infrastruktury pomocy społecznej w województwie lubelskim.....	23
7. Odbiorcy systemu pomocy społecznej.....	27
8. Przyczyny udzielania pomocy i wsparcia.....	29
9. Formy udzielanego wsparcia.....	30
III. Analiza SWOT .....	32
IV. Cele Programu i kierunki działań .....	34
<i>Cel szczegółowy 1. Wsparcie działań mających na celu włączenie społeczne grup zagrożonych wykluczeniem .....</i>	<i>34</i>
<i>Cel szczegółowy 2. Wzmacnianie współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie aktywnej integracji.....</i>	<i>36</i>
<i>Cel szczegółowy 3. Ograniczenie wykluczenia społecznego osób bezdomnych .....</i>	<i>38</i>
<i>Cel szczegółowy 4. Wzmocnienie integracji cudzoziemców ze społecznościami lokalnymi .....</i>	<i>39</i>
<i>Cel szczegółowy 5. Wzmocnienie potencjału kadr instytucji pomocy i integracji społecznej oraz podniesienie jakości świadczonych usług .....</i>	<i>40</i>
V. Monitoring i finansowanie Programu .....	41

## I. Wstęp

System pomocy społecznej, od czasu transformacji ustrojowej w Polsce stale ewoluuje. Utożsamiany przez długie lata głównie ze świadczeniami finansowymi na rzecz osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej zmienia się w kierunku realizacji aktywnych form wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z uwzględnieniem uwarunkowań środowiskowych, a więc otoczenia, w którym osoby te się znajdują. Praca socjalna coraz częściej realizowana jest poprzez niesienie pomocy we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu posiadanego potencjału jednostek, grup, czy określonych środowisk.<sup>1</sup> Jednocześnie, pojawiające się nowe problemy społeczne, m.in. starzenie się społeczeństwa, wykluczenie społeczne w różnych sferach życia społecznego, zmiany w modelu rodziny, w tym osłabienie stabilności małżeństw, wymuszają ciągle poszukiwanie nowych, alternatywnych form wsparcia adresowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Regionalny Program Pomocy Społecznej i Włączenia Społecznego na lata 2016 – 2020 ma za zadanie wskazać kierunki działań wszystkich interesariuszy systemu w zakresie wsparcia osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, z uwzględnieniem polityki aktywnej integracji. Podstawą prawną opracowania Programu jest art. 21 ust. 1) Ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 163 z późn. zm.) mówiący, że do zadań samorządu województwa należy „opracowanie, aktualizowanie i realizacja strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej będącej integralną częścią strategii rozwoju województwa obejmującej w szczególności programy: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, współpracy z organizacjami pozarządowymi – po konsultacji z powiatami”.

Województwo lubelskie charakteryzuje jeden z najwyższych w kraju wskaźników zagrożenia ubóstwem oraz duży odsetek osób długotrwale korzystających z usług pomocy społecznej. Wzrasta odsetek osób starszych i niepełnosprawnych. Szczegółową charakterystykę problemów społecznych regionu określa zawarta w Programie

---

<sup>1</sup> Majka Łojko, „Pomoc społeczna wczoraj i dziś. Nowe wyzwania – stare problemy” w: Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Zeszyt 179; Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, s.213.

diagnoza systemu pomocy społecznej w województwie lubelskim. Problemy społeczne regionu generują potrzebę aktualizacji dotychczasowych i wdrażania nowych form pomocy. Jednym z głównych priorytetów unijnej strategii Europa 2020 jest rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu. Jego realizacji służą dokumenty strategiczne z poziomu krajowego i regionalnego. Na poziomie krajowym szczególną rolę w tym zakresie odgrywają:

- Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020, w tym realizacja celu szczegółowego 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym;

- Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji, którego celem jest zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o 1,5 mln osób oraz wzrost spójności społecznej;

- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, w tym w szczególności realizacja priorytetu 2.3. Wzmocnienie integracji i solidarności społecznej;

- projekt Krajowej Polityki Miejskiej, w tym wątek tematyczny 5.9 Demografia.

Regionalny Program Pomocy Społecznej i Włączenia Społecznego na lata 2016 – 2020 jest spójny z obecnie obowiązującymi i funkcjonującymi wojewódzkimi dokumentami strategicznymi i programowymi z obszaru polityki społecznej:

- Strategią Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020, ze szczególnym uwzględnieniem celu głównego: Wzrost zatrudnienia i ograniczenie poziomu ubóstwa w województwie lubelskim do 2020 roku oraz celu operacyjnego 1: Zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem, celu operacyjnego 2: Zbudowanie skutecznego systemu wsparcia osób marginalizowanych, celu operacyjnego 4: Rozwój oraz upowszechnianie aktywnej integracji i pracy socjalnej wśród osób długotrwale bezrobotnych oraz bez doświadczenia zawodowego, a także celu operacyjnego 5: Wzrost potencjału instytucji publicznych oraz rozwój aktywności i współpracy instytucji publicznych i niepublicznych działających w obszarze pomocy społecznej i integracji społecznej;

- Wojewódzkim Programem na Rzecz Osób Starszych na lata 2013 -2015 (w trakcie aktualizacji);

- Programem wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych;

- Wojewódzkim Programem poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej, samopomocy środowiskowej na lata 2014 – 2016;
- Wojewódzkim Programem Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014 – 2020;
- Wojewódzkim programem profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych na lata 2011 – 2015 (w trakcie aktualizacji);
- Wojewódzkim programem przeciwdziałania przemocy w rodzinie na lata 2014-2016;
- Wojewódzkim Programem Przeciwdziałania Narkomanii i HIV/AIDS na lata 2011 - 2015 (w trakcie aktualizacji);
- Wieloletnim regionalnym planem działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013-2020.

Nowa perspektywa finansowa w zakresie wykorzystania środków Unii Europejskiej na lata 2014 – 2020 daje szansę na rozwój działań na rzecz promocji włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa w zakresie aktywnej integracji i ułatwiania dostępu do usług społecznych.<sup>2</sup> Regionalny Program Pomocy Społecznej i Włączenia Społecznego na lata 2016 - 2020 wpisuje się w powyższe dokumenty strategiczne określając kierunki działań w zakresie pracy jednostek działających w obszarze pomocy społecznej i aktywnej integracji.

Wykluczenie społeczne oznacza, że dana jednostka lub grupa społeczna nie może uczestniczyć w pełni w ważnych dziedzinach życia wspólnoty i znacznie obniża jakość życia.<sup>3</sup> Ma ono wiele wymiarów, jednak w kontekście wsparcia systemu pomocy społecznej najczęściej utożsamiane jest z ubóstwem. Jak wskazuje Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2014 rok opracowana przez Zespół Obserwatorium Integracji Społecznej w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Lublinie najczęstszymi powodami korzystania z pomocy

<sup>2</sup> Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020, dostęp: <https://www.mir.gov.pl/strony/zadania/fundusze-europejskie/wytyczne/wytyczne-na-lata-2014-2020/projekt-wytycznych-w-zakresie-realizacji-przedsiwziec-w-obszarze-wlaczania-spolecznego-i-zwalczania-ubostwa-z-wykorzystaniem-srodkow-efs-i-efrr-na-lata-2014-2020/>

<sup>3</sup> Janusz Czapiński, Tomasz Panek (red.), Raport z: „*Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków*”, Warszawa 2014, s. 385.

społecznej przez mieszkańców województwa lubelskiego są ubóstwo (63%) i bezrobocie (52%).

Najczęściej problem ubóstwa oznacza brak możliwości zaspokojenia potrzeb na odpowiednim poziomie. Ubóstwo powiązane jest nierozzerwalnie z pojęciem poziomu życia.<sup>4</sup> Z tego względu ubóstwo można pojmować w sposób absolutny lub względny (relatywny). W podejściu absolutnym ubogie są te gospodarstwa domowe (osoby), które nie mają możliwości zaspokojenia potrzeb uznanych w danych warunkach za podstawowe, niezależnie od tego, na jakim poziomie żyją lepiej sytuowane warstwy społeczeństwa. W podejściu względnym ubóstwo rozważane jest jako forma nierówności, nadmiernego dystansu między poziomem życia poszczególnych grup ludności: ubogie są te osoby i rodziny, których poziom życia jest znacznie niższy niż pozostałych członków społeczeństwa.

Główny Urząd Statystyczny klasyfikuje sferę ubóstwa według trzech uzupełniających się pojęć:

- 1) ubóstwo dochodowe – za ubogie uznaje się gospodarstwa domowe, w których miesięczny dochód pieniężny jest niższy od wartości uznanej za próg ubóstwa. Na ryzyko znalezienia się w tej sferze ubóstwa wpływają głównie rodzaj źródła utrzymania oraz pojawienie się w gospodarstwie domowym problemu bezrobocia
- 2) ubóstwo warunków życia – przejawia się w braku zaspokojenia różnego typu potrzeb, zarówno o charakterze materialnym jak i niematerialnym, dotyczących szeroko rozumianych warunków życia oraz uznanych przez większość społeczeństwa za niezbędne do zaspokojenia. Na ryzyko znalezienia się w tej sferze ubóstwa wpływa sytuacja dochodowa gospodarstwa domowego oraz miejsce zamieszkania
- 3) ubóstwo braku równowagi budżetowej – występowanie trudności w zrównoważeniu domowego budżetu. Czynniki zwiększające ryzyko znalezienia się w tej sferze ubóstwa to: bezrobocie, poziom wykształcenia, wielodzietność, a także fakt samodzielnego prowadzenia gospodarstwa domowego

Przy obliczaniu zasięgu ubóstwa obiektywnego Główny Urząd Statystyczny uwzględnia następujące granice ubóstwa:

- 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych jako relatywną granicę ubóstwa,

---

<sup>4</sup> Łukasz Karpiel, Bezrobocie, bieda i nierówności społeczne a społeczeństwo obywatelskie, w: Samotność idei?: społeczeństwo obywatelskie we współczesnym świecie, pod red. Barbary Krauz – Mozer, Piotra Borowca, Kraków 2007, s. 251 – 257.

- kwotę, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej jako tzw. ustawową granicę ubóstwa

- poziom minimum egzystencji obliczany przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych jako granicę ubóstwa skrajnego. Pojęcie ubóstwa skrajnego uwzględnia tzw. koszyk minimum egzystencji, który uwzględnia tylko te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia.<sup>5</sup>

Zwalczanie ubóstwa i zapobieganie szerszej traktowanemu wykluczeniu społecznemu to jedno z głównych zadań systemu pomocy społecznej. *Regionalny Program Pomocy Społecznej i Włączenia Społecznego na lata 2016 – 2020* zawiera diagnozę najważniejszych obszarów wykluczenia społecznego w województwie lubelskim. Kilka z omówionych obszarów kierunkują już funkcjonujące wojewódzkie programy. RPPSiWS zawiera najważniejsze kierunki działań na rzecz aktywnego włączenia społecznego osób i społeczności marginalizowanych.

Program zawiera pięć celów szczegółowych. Pierwsza część Programu (cel szczegółowy 1) dotyczy promocji działań na rzecz aktywnej integracji społecznej. System pomocy społecznej ewoluuje w kierunku polityki aktywizacji, którą realizować należy poprzez programy aktywności lokalnej, projekty pobudzające kapitał społeczny lokalnych społeczności, czy zatrudnienie wspierane realizowane przez podmioty ekonomii społecznej. Jednocześnie, efektywna pomoc społeczna, możliwa jest tylko przy współpracy wielu podmiotów mających wpływ na funkcjonowanie jednostki w społeczności lokalnej (cel szczegółowy 2). Stąd też konieczność współdziałania pracowników socjalnych z powiatowymi urzędami pracy, organizacjami pozarządowymi, policją, szkołami, sądami, przedsiębiorcami, czy kościołami i innymi związkami wyznaniowymi. Realizacja pracy socjalnej w partnerstwie z innymi podmiotami znacznie ułatwia wykorzystanie dostępnych narzędzi aktywnej integracji, a tym samym rozwiązywanie problemów społecznych z uwzględnieniem zasobów tkwiących w społecznościach lokalnych. Aktywna integracja to również usługi umożliwiające niezależne funkcjonowanie w środowisku lokalnym. Zadaniem instytucji pomocy społecznej jest zapobieganie odizolowaniu osób od rodziny i środowiska zamieszkania. Jeżeli nie jest to możliwe, pomoc instytucjonalna powinna zapewniać warunki życia zbliżone do warunków domowych. Stąd też potrzeba świadczenia usług w miejscu

---

<sup>5</sup> Ubóstwo w Polsce w świetle badań GUS, Warszawa 2013, s. 16-17



zamieszkania oraz rozwój dziennych i półstacjonarnych placówek wsparcia, a także mieszkalnictwa wspieranego i chronionego. Zaangażowanie społeczności lokalnych w rozwiązywanie problemów społecznych powinno odbywać się również przy współudziale wolontariuszy i aktywności grup samopomocowych. Wszystkie powyższe kierunki działań mają na celu przywrócenie osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym zdolności do aktywności społecznej i zatrudnienia, a tym samym przywrócenia pełnej samodzielności życiowej.

Trzeci cel szczegółowy i kierunki działań służące jego realizacji dotyczą wsparcia osób bezdomnych. Czwarty: wzmocnienia integracji cudzoziemców.

Ostatnia część Programu wskazuje na potrzebę wzmocnienia zasobów instytucjonalnych i potencjału kadry jednostek organizacyjnych pomocy społecznej. Pracownicy podmiotów realizujących działania z zakresu pomocy społecznej i integracji, a przede wszystkim pracownicy socjalni stoją przed wyzwaniem realizacji nowych zadań. Dotychczasowe zmiany systemu pomocy społecznej przyniosły zmianę w podejściu do klienta – stał się on aktywnym uczestnikiem procesu rozwiązywania swojej trudnej sytuacji życiowej. Jednym z narzędzi tego podejścia jest kontrakt socjalny. Dyskusja wokół skuteczności stosowanych narzędzi oraz złożoność problemów społecznych wymaga indywidualnego podejścia pracownika socjalnego do klienta pomocy społecznej oraz stosowania nowych, alternatywnych form i technik pomocy. Praca socjalna z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji wymaga od pracowników socjalnych wejścia w rolę animatora lokalnej społeczności, poszukiwania innowacyjnych rozwiązań problemów społecznych, otwartości i elastyczności, a tym samym jest wyzwaniem i wiąże się ze stałym podnoszeniem kwalifikacji. Jednocześnie, pracownik socjalny musi stale być wspierany poprzez superwizję i system szkoleń motywacyjnych ze względu na złożoność problemów społecznych, z którymi spotyka się na co dzień oraz duże obciążenie stresem i ryzykiem wypalenia zawodowego. Pracownicy służb społecznych odgrywają szczególną rolę w społeczności lokalnej – ich praca powinna być wspierana m.in. poprzez kształtowanie pozytywnego wizerunku systemu pomocy społecznej. W związku z tym program uwzględnia promowanie wszelkiego rodzaju działań mających wpływ na pozytywne postrzeganie systemu.

Polityka aktywnej integracji ma za zadanie ułatwiać jednostkom i rodzinom zagrożonym wykluczeniem społecznym pełnię uczestnictwa w życiu społecznym. Podejście systemowe, zakładające współpracę międzysektorową w rozwiązywaniu problemów

społecznych oraz angażujące całe środowiska lokalne, daje szansę na realne i skuteczne wykorzystanie potencjału osób i rodzin wymagających wsparcia.

## II. Diagnoza ubóstwa i wykluczenia społecznego w województwie lubelskim

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa ukazuje wiele niekorzystnych zjawisk, w tym: jeden z najwyższych w kraju wskaźników zagrożenia ubóstwem oraz dużą liczbę osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej, najwyższy w kraju odsetek występowania zjawiska niepełnosprawności oraz niski wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych.<sup>6</sup>

W świetle wyników cyklicznych Badań Budżetów Gospodarstw Domowych, prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny, Lubelszczyzna wciąż znajduje się w grupie regionów o najwyższym wskaźniku zagrożenia ubóstwem w kraju, a w związku z tym również do najbiedniejszych regionów Unii Europejskiej. W województwie, wszystkie wskaźniki zagrożenia ubóstwem (obiektywnym skrajnym, relatywnym i ustawowym), są wyższe niż ogólnopolskie. W roku 2014 wskaźnik ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji) w województwie wynosił 8,2 proc. i był wyższy od krajowego o 0,8 punktu procentowego. W przypadku ubóstwa relatywnego różnica pomiędzy wskaźnikiem regionalnym i krajowym była najwyższa – odsetek gospodarstw domowych o wydatkach poniżej relatywnej granicy ubóstwa w województwie wynosił 17,1 proc., tym samym był o 0,9 punktu procentowego wyższy niż ogólnopolski. Odsetek gospodarstw domowych o dochodach poniżej ustawowej granicy ubóstwa wynosił 12,8 proc. i był wyższy od krajowego o 0,6 punktu procentowego. Dane te, oraz skalę ubóstwa w innych województwach, przedstawia poniższa tabela:

---

<sup>6</sup> Diagnoza została określona w *Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020*

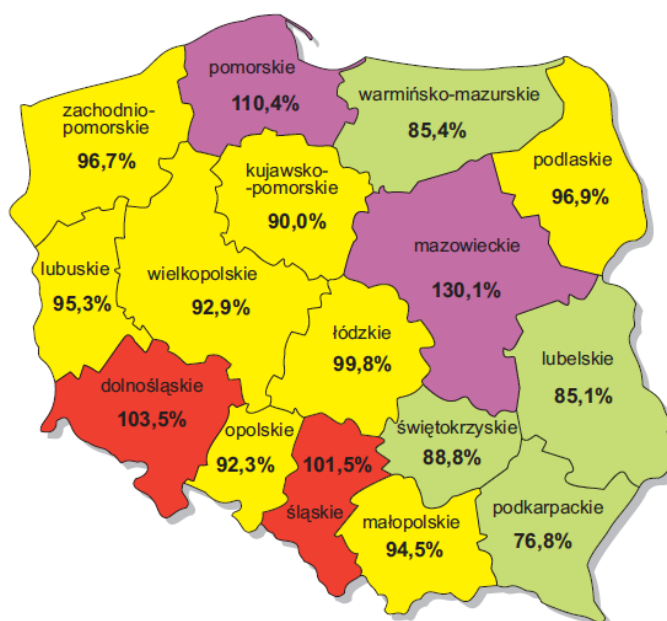
**Tabela 1. Zasięg ubóstwa według województw w latach 2011 - 2014**

Wyszczególnienie	% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej											
	granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji)				relatywnej granicy ubóstwa				ustawowej granicy ubóstwa			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
<b>OGÓLEM</b>	<b>6,8</b>	<b>6,8</b>	<b>7,4</b>	<b>7,4</b>	<b>16,9</b>	<b>16,3</b>	<b>16,2</b>	<b>16,2</b>	<b>6,6</b>	<b>7,2</b>	<b>12,8</b>	<b>12,2</b>
<b>Województwo:</b>												
Dolnośląskie	4,7	4,6	5,1	5,6	13,7	12,2	12,1	12,0	5,1	5,1	8,9	8,8
Kujawsko-pomorskie	7,4	8,3	9,6	9,5	18,4	19,6	18,8	20,2	6,9	8,4	16,0	15,6
<b>Lubelskie</b>	<b>11,0</b>	<b>8,5</b>	<b>9,4</b>	<b>8,2</b>	<b>23,3</b>	<b>22,9</b>	<b>21,5</b>	<b>17,1</b>	<b>10,3</b>	<b>9,0</b>	<b>17,6</b>	<b>12,8</b>
Lubuskie	3,1	4,9	6,4	7,8	13,4	13,3	15,0	17,4	2,8	5,0	12,2	13,3
Łódzkie	5,5	5,7	6,1	5,4	13,2	13,4	12,5	13,1	5,1	5,7	9,7	9,4
Małopolskie	4,8	6,2	6,0	6,6	15,0	15,6	15,8	16,9	5,4	6,6	12,2	12,1
Mazowieckie	4,7	4,7	5,7	5,2	12,4	11,5	12,4	11,4	4,4	4,6	9,9	8,1
Mazowieckie bez Warszawy	6,6	6,6	8,2	7,7	17,4	16,2	17,2	16,0	6,2	6,4	14,0	11,4
Opolskie	4,6	4,7	6,1	8,0	10,2	9,9	16,1	14,0	4,2	4,8	11,7	10,5
Podkarpackie	7,1	7,0	9,4	8,7	21,6	20,7	20,9	21,1	6,8	8,6	16,9	15,3
Podlaskie	11,2	10,7	11,2	10,9	24,2	23,0	22,7	23,9	10,3	10,7	17,6	18,0
Pomorskie	9,2	9,8	9,2	6,5	19,5	20,3	19,2	14,8	9,9	10,6	15,4	11,6
Śląskie	4,8	4,5	4,9	4,7	12,3	11,3	11,2	11,9	4,8	4,8	8,3	8,9
Świętokrzyskie	10,1	10,5	8,5	12,2	26,3	24,3	19,7	22,6	9,2	12,2	13,6	17,2
Warmińsko – Mazurskie	11,4	13,5	13,2	14,8	24,6	24,7	25,4	26,0	10,5	13,8	20,2	21,0
Wielkopolskie	9,3	8,5	8,9	10,1	21,3	19,7	19,2	21,7	9,2	8,5	15,5	16,4
Zachodnio-pomorskie	7,5	5,7	7,1	7,2	17,9	14,8	15,3	15,3	7,3	6,4	11,6	12,0

Źródło: Aneks tabelaryczny do opracowania sygnalnego „Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r.” (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych), Główny Urząd Statystyczny, s.7, dostęp: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-opieka-spoeczna/ubostwo-ekonomiczne-w-polsce-w-2014-r-,14,2.html>

Poziom miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 mieszkańca gospodarstwa domowego w województwie lubelskim jest niższy od przeciętnego w kraju. Przeciętne dochody do dyspozycji mieszkańca województwa (po opodatkowaniu) stanowiły w 2013 r. tylko nieco ponad 85% poziomu ogólnokrajowego i był to poziom przedostatni w kraju.

**Mapa 1.**  
**Wskaźnik przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych w stosunku do średniej krajowej (Polska = 100) w 2013 r.**



- Województwa, w których przeciętne miesięczne dochody wyniosły co najmniej 110,0% średniej krajowej
- Województwa, w których przeciętne miesięczne dochody mieściły się w granicach od 100,0 do 109,9% średniej krajowej
- Województwa, w których przeciętne miesięczne dochody mieściły się w granicach od 90,0 do 99,9% średniej krajowej
- Województwa, w których przeciętne miesięczne dochody były niższe niż 90,0% średniej krajowej

Źródło: opracowanie statystyczne „Budżety gospodarstw domowych w 2013 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014, s 53.

Zasięg ubóstwa jest wyraźnie zróżnicowany w zależności od grupy społeczno-ekonomicznej, określanej na podstawie przeważającego źródła dochodów. W najtrudniejszej sytuacji znajdowały się osoby żyjące w gospodarstwach domowych utrzymujących się z tzw. innych niezarobkowych źródeł (ok. 21% osób), w tym przede wszystkim gospodarstwa,

których podstawę stanowiły świadczenia społeczne inne niż renty i emerytury (stopa ubóstwa skrajnego na poziomie ok. 28%). Pauperyzacji sprzyja także wykonywanie nisko płatnej pracy. Dotyczy to głównie osób o niskim poziomie wykształcenia, pracujących na stanowiskach robotniczych. W gospodarstwach, których główny strumień dochodów pochodził z pracy najemnej na stanowisku robotniczym ubóstwem skrajnym zagrożona była co dziesiąta osoba. W gospodarstwach domowych utrzymujących się głównie z pracy najemnej na stanowiskach nierobotniczych problem ten dotyczył natomiast co pięćdziesiątej osoby.<sup>7</sup>

W Polsce częściej ubóstwem ekonomicznym zagrożeni są ludzie młodzi, w tym dzieci. W 2014 roku wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym wśród dzieci i młodzieży do lat 18 wyniósł ok. 10%, a osoby w tym wieku stanowiły prawie jedną trzecią populacji zagrożonej ubóstwem skrajnym (w populacji ogółem do tej grupy wiekowej należała mniej więcej co czwarta osoba).<sup>8</sup>

W województwie lubelskim ubóstwo jest również najczęstszym powodem ubiegania się o pomoc społeczną. Według danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w 2014 roku z powodu ubóstwa z pomocy społecznej korzystało 43 680 rodzin, i 128 943 osoby w tych rodzinach, w tym na wsi zamieszkiwało 25 168 rodzin. W stosunku do liczby osób, które w 2014 r. skorzystały z pomocy społecznej (204 563) w 63% ubóstwo było głównym powodem przyznania pomocy.

Ubóstwo w różnym stopniu dotyka poszczególne grupy społeczne,. Ubóstwem skrajnym zagrożone są najczęściej gospodarstwa domowe z osobami bezrobotnymi (zwłaszcza wtedy, gdy głowa gospodarstwa ma niski poziom wykształcenia) i niepełnosprawnymi oraz rodziny wielodzietne. Wysoka stopa ubóstwa skrajnego dotyczy przede wszystkim osób zamieszkałych na wsi oraz w małych miastach, liczących do 20 tys. mieszkańców.

Czynnikiem decydującym o statusie społecznym, w tym o sytuacji materialnej jednostki i jej rodziny, jest miejsce zajmowane na rynku pracy. Na koniec czerwca 2015 r. w województwie lubelskim w ewidencji urzędów pracy znajdowało się 104,5 tys. bezrobotnych, którzy stanowili 6,4% wszystkich bezrobotnych zarejestrowanych w Polsce. Udział bezrobotnych zamieszkałych na wsi wyniósł 54,5% wszystkich zarejestrowanych

---

<sup>7</sup> *Opracowanie sygnałne „Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r.”*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015, s. 2-3, dostęp: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-opieka-spoeczna/ubostwo-ekonomiczne-w-polsce-w-2014-r-,14,2.html>

<sup>8</sup> Tamże, s. 3

bezrobotnych. Kobiety stanowiły 48,5% wszystkich bezrobotnych w województwie. Osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy w końcu czerwca 2015 r. stanowiły 89,7% ogółu bezrobotnych. Wśród nich najliczniejszą grupę stanowiły osoby długotrwale bezrobotne. Ich udział w liczbie bezrobotnych ogółem pozostał na tym samym poziomie co przed rokiem. Zwiększył się natomiast udział osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia (o 2,5 p. proc.) oraz udział osób niepełnosprawnych (o 0,5 p. proc.). Odnotowano spadek udziału osób bezrobotnych do 25 roku życia (o 2,2 p. proc.).<sup>9</sup> Powyższe dane przedstawia tabela:

**Tabela 2. Udział wybranych kategorii bezrobotnych zarejestrowanych, będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w ogóle bezrobotnych zarejestrowanych w województwie lubelskim (stan na 30.06.2015)**

Bezrobotni	2014	2015
Do 30 roku życia .....	-	33,9
w tym do 25 roku życia .....	18,9	16,7
Długotrwale bezrobotni .....	63,2	63,2
Powyżej 50 roku życia .....	20,3	22,8
Posiadający co najmniej 1 dziecko do 6 roku życia .....	-	16,4
Niepełnosprawni .....	4,1	4,6

*Źródło: opracowanie własne na podstawie opracowania sygnalnego Urzędu Statystycznego w Lublinie „Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim w 2015 r.. Stan w I półroczu”, Lublin, sierpień 2015 r.*

Większa liczba osób bezrobotnych w gospodarstwie domowym znacząco zwiększa ryzyko ubóstwa skrajnego. Bezrobocie obok ubóstwa jest głównym powodem korzystania ze świadczeń udzielanych w ramach pomocy społecznej. Zgodnie z danymi ze Sprawozdania MPiPS -03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej w 2014 r. z powodu bezrobocia skorzystało 38 118 rodzin liczących 120 790 osób.

<sup>9</sup> Opracowanie sygnalne Urzędu Statystycznego w Lublinie „Bezrobocie rejestrowane w województwie lubelskim w 2015 r.. Stan w I półroczu”, Lublin, sierpień 2015 r.

## **1. Ubóstwo w wymiarze rodziny z dzieckiem**

W ostatnich latach obserwuje się nasilenie zjawiska dysfunkcyjności rodziny. Rodziny bezradne w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (głównie rodziny wielodzietne i niepełne), korzystające z systemu pomocy społecznej wymagają wsparcia specjalistów w odbudowie prawidłowych relacji i umacniania prawidłowych postaw rodzicielskich. W tym zakresie widoczne jest coraz większe zapotrzebowanie na bezpłatne poradnictwo specjalistyczne oraz prowadzenie terapii rodzinnej obejmującej działania psychologiczne, pedagogiczne i socjologiczne, mające na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania jej zadań.

Problem bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego w 2014 roku stał się przyczyną skorzystania z pomocy w województwie lubelskim dla 14 005 rodzin (54786 osób w tych rodzinach), z czego 8 817 rodzin zamieszkiwało na wsi. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż wśród ogółu rodzin korzystających z pomocy rodziny niepełne stanowiły 47% wszystkich rodzin korzystających z pomocy z powodu bezradności, natomiast ponad 28% rodzin korzystających z pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego to rodziny wielodzietne.<sup>10</sup>

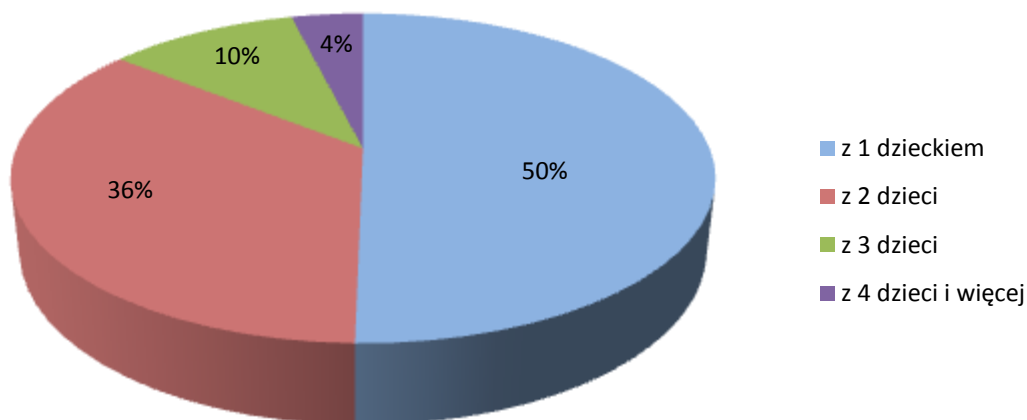
Wg danych z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 r. w województwie lubelskim było 310 613 rodzin z dziećmi do 24 roku życia na utrzymaniu, z czego 44 383 (14%) stanowiły rodziny duże z 3 lub więcej dzieci.

---

<sup>10</sup> Sprawozdanie MPIPS-03 za 2014 r.



**Wykres 1. Rodziny z dziećmi na utrzymaniu do 24 r.ż. w województwie lubelskim**



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Narodowy Spis Powszechny 2011 – Gospodarstwa domowe i rodziny, dostęp: [www.stat.gov.pl](http://www.stat.gov.pl)

Dane te mają szczególne znaczenie, gdyż prawdopodobieństwo zagrożenia ubóstwem wzrasta wraz z liczbą dzieci w rodzinie. Rodziny wielodzietne to grupa szczególnie zagrożona ubóstwem skrajnym. Wg danych ogólnopolskich w 2014 r. poniżej minimum egzystencji żyła co dziesiąta osoba w gospodarstwach domowych z 3 dziećmi oraz około 27% osób w gospodarstwach domowych z 4 i większą liczbą dzieci. W przypadku samotnych rodziców z większą liczbą dzieci poziom zagrożenia ubóstwem jest wyższy. Dane te pokazują także, że ubóstwem ekonomicznym najczęściej zagrożone są dzieci. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym wśród dzieci i młodzieży do lat 18 wyniósł ok. 10%, przy wskaźniku ok. 7% dla całej populacji kraju.<sup>11</sup>

Ubóstwo dzieci jest niewątpliwie jednym z ważniejszych problemów społecznych ze względu na konsekwencje zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym w życiu dorosłym. Dotyka dzieci i młodzież na etapie edukacji i poszukiwania pierwszej pracy.

<sup>11</sup> Opracowanie sygnałne „Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r.”, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015, s. 4, dostęp: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-opieka-spoieczna/ubostwo-ekonomiczne-w-polsce-w-2014-r-,14,2.html>

W tym kontekście coraz częściej mówi się o zjawisku NEET<sup>12</sup> – pozostawania młodych ludzi bez edukacji, pracy i doskonalenia zawodowego.

Kierunki działań na rzecz rozwoju usług dla dziecka i rodziny określa *Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2014 – 2020*.

## **2. Wykluczenie i ubóstwo osób niepełnosprawnych**

Województwo lubelskie wyróżnia się w kraju najwyższą populacją osób niepełnosprawnych. Częstość występowania niepełnosprawności wynosi tu 16,3%, przy średniej krajowej 13,9%. Odnosi się to zwłaszcza do osób w przedziałach wiekowych 50 -69 lat (29,8%) oraz 70 i więcej lat (50,1%). Niższa w porównaniu z pozostałymi województwami jest częstość występowania niepełnosprawności ludzi młodych, w przedziałach wiekowych 0-14 lat (3%) oraz 15-29 lat (3,7%). Z badania przeprowadzonego przez Obserwatorium Integracji Społecznej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie wynika, że osoby niepełnosprawne należą do grup najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym.<sup>13</sup> Procent wskazań na grupę osób niepełnosprawnych, jako grupę zagrożoną wykluczeniem wyniósł wśród instytucji uczestniczących w badaniu 83,64%. Ludzie niepełnosprawni stanowią jedną z najliczniejszych kategorii korzystających ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrum pomocy rodzinie. Niepełnosprawność zajęła 3 miejsce wśród przyczyn ubiegania się o świadczenia w ramach pomocy społecznej.

Osoby niepełnosprawne mimo powszechnego charakteru bezrobocia, są niewątpliwie kategorią ludności najsilniej odczuwającą trudności związane z pozyskaniem, wykonywaniem i utrzymaniem pracy i dla których praca stanowi nie tylko źródło dochodów umożliwiających zaspokajanie potrzeb, ale także najskuteczniejszy sposób rehabilitacji społeczno – zawodowej.

Problem aktywizacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych nabierał w ostatnich latach różnego znaczenia, co podyktowane było przede wszystkim ogólną

---

<sup>12</sup> NEET z ang. to akronim od sformułowania „not in employment, education or training”, czyli nie uczy się, nie pracuje, nie przygotowuje do zawodu

<sup>13</sup> *Raport „Sytuacja społeczno – bytowa osób niepełnosprawnych zamieszkałych w województwie lubelskim”* opracowany przez Obserwatorium Integracji Społecznej w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Lublinie, Lublin 2013, dostęp: <http://rops.lubelskie.pl/wp-content/uploads/2014/10/Sytuacja-spo%C5%82eczno-bytowa-os%C3%B3b-niepe%C5%82nosprawnych-zamieszka%C5%82ych-w-wojew%C3%B3dztwie-lubelskim.pdf>

sytuacją społeczno – gospodarczą rzutującą na całokształt życia społeczeństwa. Tendencje dotyczące aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych są przede wszystkim wypadkową struktury wieku i stanu zdrowia tej populacji. W dniu 31 grudnia 2014 r. w powiatowych urzędach pracy województwa lubelskiego zarejestrowanych było 5.016 osób niepełnosprawnych (44% kobiet). W odniesieniu do ogólnej liczby bezrobotnych subpopulacja ta wynosiła zaledwie 4,3%. W grupie zarejestrowanych osób prawo do zasiłku posiadało 10,3% bezrobotnych. W ogólnej liczbie bezrobotnych w województwie lubelskim najliczniejszą kategorię wiekową stanowili bezrobotni w wieku od 25 do 34 lat (32,1%). W sumie ludzie młodzi w wieku do 34 lat stanowili 51,5% populacji bezrobotnych.<sup>14</sup>

Kierunki działań na rzecz włączenia społecznego osób niepełnosprawnych określa *Program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudnienia osób niepełnosprawnych, a także Wojewódzki Program poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej, samopomocy środowiskowej na lata 2014 – 2016.*

### **3. Ubóstwo i wykluczenie społeczne osób starszych**

Województwo lubelskie należy do regionów o największym udziale osób starszych w ogólnej liczbie ludności, a zwłaszcza w odniesieniu do osób w wieku produkcyjnym. W 2014 r. na terenie województwa zamieszkiwało 485 594 osoby w wieku poprodukcyjnym, co stanowi 23% w ogólnej liczbie ludności (2 147 746).<sup>15</sup> Zgodnie z założeniami opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny prognozy demograficznej, obejmującej okres do 2050 r., w przyjętej perspektywie wystąpi znaczne zmniejszenie liczby dzieci i osób dorosłych, zaś zwiększy się liczba i udział osób starszych. W województwie lubelskim w 2020 r. ludność w wieku poprodukcyjnym będzie stanowiła 33% w stosunku do ludności w wieku produkcyjnym, w 2035 r. już 39%, a w roku 2050 – 56%.<sup>16</sup>

<sup>14</sup> „Sytuacja na rynku pracy w województwie lubelskim” według stanu z dnia 31 grudnia 2014 r., dostęp: [www.wup.lublin.pl](http://www.wup.lublin.pl)

<sup>15</sup> Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, dostęp: [stat.gov.pl/banki-i-bazy-danych/](http://stat.gov.pl/banki-i-bazy-danych/)

<sup>16</sup> Publikacja „Prognoza ludności na lata 2014 – 2050 – Województwa” (opracowana 2014 r.), Główny Urząd Statystyczny, dostęp: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosc/prognoza-ludnosc-na-lata-2014-2050-opracowana-2014-r-,1,5.html>

Wydłużająca się przeciętna długość życia sprawia, że w perspektywie najbliższych dwudziestu kilku lat nastąpi gwałtowny proces starzenia się ludności. Istotną konsekwencją demograficznego starzenia się społeczeństwa jest coraz częstsze samotne zamieszkiwanie osób starszych.

W Polsce osoby powyżej 50 roku życia należą do grupy wieku, która jest najmniej aktywna na polu społecznym. Także w porównaniu z osobami w podobnym wieku zamieszkującymi inne kraje europejskie ich aktywność społeczna jest niewielka. Ze względu na rosnącą liczbę osób w wieku 50+ w kolejnych latach w tej grupie można upatrywać zwiększania się potencjalnych zasobów aktywności społecznej.

Istnieje jednak szereg uwarunkowań, które mogą mieć wpływ na małe zainteresowanie osób starszych działalnością społeczną, w tym wolontariacką. Należą do nich m.in.:

- pogarszanie się stanu zdrowia wraz z upływem lat,
- sytuacja materialna skutkująca zmniejszeniem oczekiwań i potrzeb co do jakości życia,
- poczucie osamotnienia i marginalizacji,
- ogólna niechęć do aktywności społecznej związana z postawami we wcześniejszych fazach życia i doświadczeniami życiowymi.

Niskie świadczenia emerytalne i rentowe, a także brak opieki, samotność i pogarszający się stan zdrowia to przyczyny zagrożenia wykluczeniem społecznym tej grupy.

Kierunki działań na rzecz wsparcia osób starszych w regionie wyznacza *Wojewódzki Program na Rzecz Osób Starszych na lata 2013 – 2015* (obecnie trwają prace nad jego aktualizacją).

#### **4. Wykluczenie społeczne osób bezdomnych**

Problem osób bezdomnych jest złożony: rzadko bezdomność jest dobrowolnym wyborem, Bezdomność, z uwagi na skalę zjawiska, złożone przyczyny oraz szczególnie dotkliwe społeczno - ekonomiczne skutki, jest problemem społecznym o znaczeniu i zasięgu globalnym, mającym swoje specyficzne, regionalne i lokalne uwarunkowania.

Bezdomność warunkują liczne przyczyny, do których należy zaliczyć przede wszystkim:

- ✓ rozpad rodziny - zerwanie więzi formalnych, psychologicznych i społecznych
- ✓ opuszczenie zakładu karnego przy jednoczesnym braku możliwości powrotu do mieszkania,

- ✓ brak stałych dochodów,
- ✓ przemoc w rodzinie,
- ✓ uzależnienia,
- ✓ brak schronienia spowodowany: likwidacją hoteli pracowniczych, opuszczeniem placówek opiekuńczo-wychowawczych,
- ✓ uchodźstwo,
- ✓ czynniki natury psychologicznej – świadomy wybór stylu życia.

W 2014 r. ze świadczeń pomocy społecznej skorzystało 1 201 osób bezdomnych. Pomoc w zakresie schronienia świadczona była w 13 schroniskach i noclegowniach.<sup>17</sup>

Włączenie tych osób do życia społecznego, zawodowego oraz rodzinnego wymaga nie tylko zabezpieczenia tymczasowego schronienia i udzielenia im wsparcia finansowego, lecz przede wszystkim opracowania indywidualnej ścieżki działań, z zapewnieniem specjalistycznego wsparcia psychologicznego, prawnego oraz doradztwa zawodowego, na rzecz podjęcia próby usamodzielnienia się i wyjścia z bezdomności.

## **5. Wykluczenie społeczne cudzoziemców.**

Najpilniejszą potrzebą w zakresie pomocy cudzoziemcom jest ich integracja ze środowiskiem. Celem integracji jest stworzenie sytuacji, w której cudzoziemcy uniezależnią się od wsparcia systemu pomocy społecznej i będą samodzielnie funkcjonować w Polsce.

Integracja nierozzerwalnie związana jest z preintegracją, czyli etapem przygotowującym cudzoziemca do późniejszej integracji w kraju przyjmującym. W ośrodkach dla cudzoziemców ubiegających się o status uchodźcy faza reintegracyjna opiera się w znacznej mierze na informowaniu o sytuacji na rynku pracy w Polsce, wysokości świadczeń z pomocy społecznej, sytuacji mieszkaniowej, a więc dostarcza podstawowej wiedzy na temat realiów, w których będą żyć cudzoziemcy w nowym kraju. Preintegracja ma za zadanie motywować do własnej aktywności i ułatwić odnalezienie się w nowej rzeczywistości.<sup>18</sup>

---

<sup>17</sup>Sprawozdanie MPiPS -03 za 2014 r.

<sup>18</sup> Projekt dokumentu *Polska polityka integracji cudzoziemców – założenia i wytyczne*, MPiPS, Warszawa, 25 września 2013 r.

Jednym z zadań samorządów powiatowych jest pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą. Powiat ma za zadanie wspierać proces ich integracji ze środowiskiem. W województwie lubelskim w 2014 roku udzielono pomocy finansowej 12 osobom ze statusem uchodźcy na kwotę 70 070 zł, z czego 60 890 zł stanowiły środki na utrzymanie, a 9 180 zł na wydatki związane z nauką języka polskiego. Poza tym udzielono wsparcia 56 cudzoziemcom z ochroną uzupełniającą – wypłacono świadczenia pieniężne na utrzymanie w wysokości 187 272 zł oraz na naukę języka polskiego w wysokości 33 120 zł.<sup>19</sup>

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej z 12 marca 2004 roku pomoc dla cudzoziemca realizowana jest w ramach indywidualnego programu integracji, uzgodnionego między powiatowym centrum pomocy rodzinie a cudzoziemcem. Zakres programu uzależniony jest od indywidualnej sytuacji życiowej cudzoziemca i jego rodziny. Powiatowe centrum pomocy rodzinie udziela cudzoziemcowi informacji dotyczącej pomocy określonej w programie, prowadzi na jego rzecz pracę socjalną i wspiera go w kontaktach ze środowiskiem lokalnym oraz właściwym dla miejsca zamieszkania ośrodkiem pomocy społecznej. Cudzoziemiec, w ramach programu, ma obowiązek m.in. zarejestrowania się w powiatowym urzędzie pracy i aktywnego jej poszukiwania czy uczestnictwa w kursach języka polskiego.

Zgodnie z założeniami projektu *Polskiej polityki integracji cudzoziemców* opracowanego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, aby osiągnąć cele związane z integracją cudzoziemców należy podjąć szereg działań, w tym m.in. zapewnić dzieciom cudzoziemców dostęp do edukacji przedszkolnej i szkolnej poza ośrodkiem dla cudzoziemców, rozwinąć sieć wolontariatu obejmującą naukę języka polskiego, uczestnictwo w różnych działaniach edukacyjnych i kulturalnych organizowanych przez organizacje pozarządowe, ułatwić dostęp do bezpłatnej pomocy prawnej i wsparcia w aktywnym poszukiwaniu pracy, promować sukcesy cudzoziemców, organizować wspólne imprezy dla mieszkańców ośrodków dla cudzoziemców i lokalnej społeczności.<sup>20</sup>

Cudzoziemcy ze statusem uchodźcy mogą znaleźć pomoc w 4 ośrodkach dla cudzoziemców - w Białej Podlaskiej, Łukowie, Bezwoli (powiat radzyński) i Kolonii Horbów

---

<sup>19</sup> Sprawozdanie MPiPS -03 za 2014 rok

<sup>20</sup> Projekt dokumentu *Polska polityka integracji cudzoziemców – założenia i wytyczne*, MPiPS, Warszawa, 25 września 2013 r., s. 5-7.

(powiat bialski). Łącznie ośrodki te zamieszkują 403 osoby, z czego 146 osób to obywatele Ukrainy.<sup>21</sup>

## **6. Stan infrastruktury pomocy społecznej w województwie lubelskim**

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Zadania pomocy społecznej realizowane są w oparciu o istniejące zaplecze infrastrukturalne, którego stan określany jest corocznie przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie w ramach badania Ocena Zasobów Pomocy Społecznej. Na terenie województwa lubelskiego funkcjonuje 209 ośrodków pomocy społecznej realizujących zadania ustawowe w zakresie pomocy społecznej na terenie gmin i 20 powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz 2 Miejskie Ośrodki Pomocy Rodzinie w Chełmie i Lublinie, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Białej Podlaskiej i Miejskie Centrum Pomocy Rodzinie w Zamościu realizujące zadania zarówno gminy, jak i powiatu. Na poziomie województwa zadania w zakresie pomocy społecznej realizuje Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie. Jednostki te w wypełnianiu swoich zadań współpracują z wieloma instytucjami pomocy i wsparcia prowadzonymi zarówno przez jednostki samorządu terytorialnego, jak i organizacje pozarządowe (patrz: tabela niżej)

---

<sup>21</sup> Dane Urzędu ds. cudzoziemców, dostęp: [www.udsc.gov.pl/statystyki/](http://www.udsc.gov.pl/statystyki/)

**Tabela 3. Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Liczba jednostek	Liczba instytucji prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego	Liczba instytucji prowadzonych przez inne podmioty
<b>Domy pomocy społecznej</b>	44	37	7
<b>Ośrodki wsparcia - ogółem</b>	98	66	32
<b>W tym:</b>			
Środowiskowe domy samopomocy	52	38	14
Dzienne domy pomocy	9	9	0
Noclegownie, schroniska i domy dla osób bezdomnych	18	4	14
Kluby samopomocy	10	8	2
<b>Rodzinne domy pomocy</b>	0	0	0
<b>Mieszkania chronione ogółem</b>	53	51	2
<b>Ośrodki interwencji kryzysowej ogółem</b>	16	11	5
<b>Jednostki specjalistycznego poradnictwa</b>	14	12	2
<b>Placówki wsparcia dziennego</b>	80	17	67
<b>Placówki opiekuńczo-wychowawcze ogółem</b>	59	47	12
<b>Centrum integracji społecznej</b>	13	8	5
<b>Klub integracji społecznej</b>	20	11	9
<b>Warsztat terapii zajęciowej</b>	59	22	37
<b>Zakład aktywności zawodowej</b>	6	3	3

*Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2014 rok opracowana w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Lublinie; Lublin, czerwiec 2015 r., sprawozdania MPiPS-03 za 2014 r., sprawozdanie rzeczowo – finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na dzień 31.12.2014 przekazywane do Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego, rejestry Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego*



Według danych Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie systematycznie wzrasta liczba organizacji pozarządowych wspierających samorządy lokalne w wypełnianiu zadań z zakresu pomocy społecznej.<sup>22</sup> Zwiększa się również liczba mieszkań socjalnych, świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży oraz dla seniorów, a także liczba żłobków.<sup>23</sup> Z uwagi na trwający proces starzenia się społeczeństwa wciąż niewystarczająca jest liczba instytucji zapewniających całodobową opiekę osobom starszym, a także wsparcie usług świadczonych w lokalnej społeczności, w tym dziennych domów pobytu, klubów seniora i mieszkań chronionych.<sup>24</sup> Dla osób starszych i niepełnosprawnych alternatywną formą opieki są również mieszkania wspierane. W zakresie wsparcia dzieci i młodzieży istnieje potrzeba rozwoju sieci placówek wsparcia dziennego oraz placówek prowadzonych w formie pracy podwórkowej, a także żłobków i innych miejsc opieki nad dzieckiem do lat trzech.

Istotnym elementem infrastruktury pomocy społecznej jest kadra jednostek organizacyjnych. Z danych Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2014 rok wynika, że w województwie lubelskim zatrudnionych było łącznie 3 640 pracowników ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie. Kadre pomocy społecznej tworzą dyrektorzy, ich zastępcy, pracownicy socjalni oraz pozostali pracownicy (patrz: wykres poniżej).

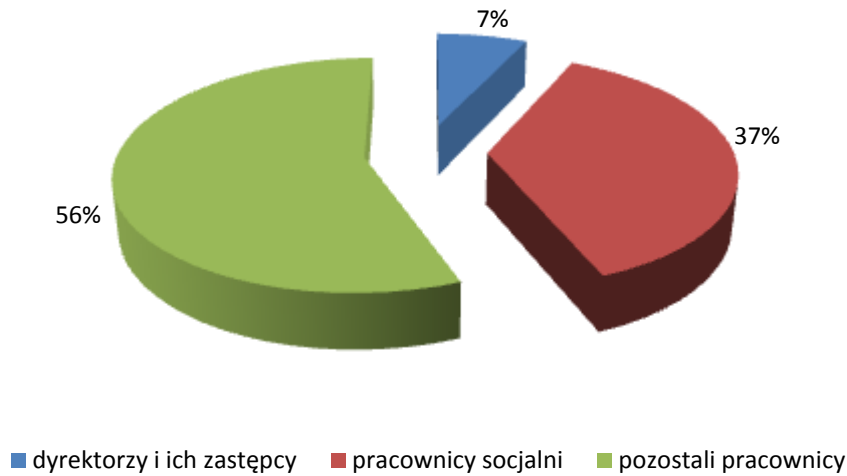
---

<sup>22</sup> Raport z badania „*Współpraca instytucji pomocy społecznej z innymi instytucjami na terenie gminy, powiatu, województwa zajmującymi się pomocą i wsparciem rodzin i jej wpływ na skuteczność działań pomocy społecznej*” przeprowadzonego przez Obserwatorium Integracji Społecznej w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Lublinie; Lublin, sierpień 2014

<sup>23</sup> Badanie Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2014 rok, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, Lublin, czerwiec 2015

<sup>24</sup> Wojewódzki Program na rzecz Osób starszych, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, Lublin 2012, s. 20.

## Kadra jednostek organizacyjnych pomocy społecznej



*Źródło: Opracowanie własne na podstawie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2014 rok*

W ośrodkach pomocy społecznej w 2014 roku zatrudnionych było ogółem 3 329 osób, z czego 229 pracowników stanowiło kadre kierowniczą. Zgodnie z zapisem w Ustawie o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku dotyczącym struktury organizacyjnej pomocy społecznej (art. 110 ust. 11) w ośrodku pomocy społecznej powinien być spełniony wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na 2 tysiące mieszkańców lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących, objętych pracą socjalną w stosunku jeden pracownik socjalny zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących. W województwie lubelskim jeden pracownik socjalny przypada średnio na 1 659 mieszkańców. Jednak z Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za 2014 rok wynika, że w 22 gminach liczba mieszkańców przypadająca na jednego pracownika socjalnego wyniosła ponad 2 tysiące. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba gmin nie spełniających tego wymogu w roku oceny wzrosła o 7 gmin. Wciąż w gminie Ulan – Majorat liczba mieszkańców na jednego pracownika socjalnego przekracza 3 tysiące, a w trzynastu gminach przekracza 2 100.

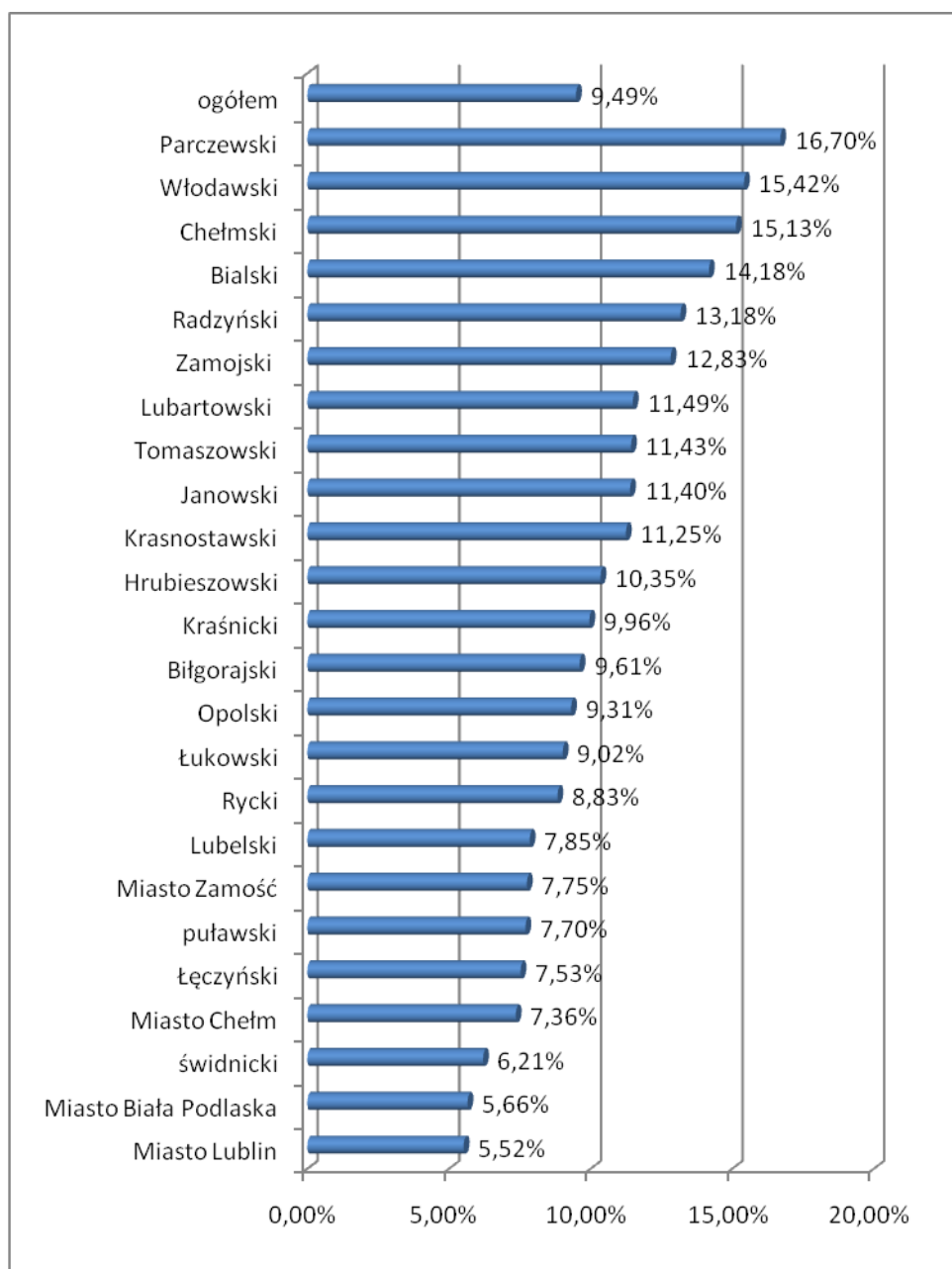
Powyższe wskaźniki świadczą o potrzebie zwiększenia liczby etatów pracowników socjalnych w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej. Pracownicy socjalni wskazują na potrzebę systematycznego podnoszenia kwalifikacji, m.in. poprzez uczestnictwo

w specjalizacji II stopnia w zawodzie i szkoleń z zakresu wykorzystania różnych metod pracy socjalnej (w tym kontraktu socjalnego). W związku z narastaniem różnorodnych problemów społecznych w województwie lubelskim niezbędnym wydaje się wzmacnianie kompetencji pracowników socjalnych w zakresie pracy środowiskowej, współpracy z asystentem rodziny i współpracy międzysektorowej, budowaniu kapitału społecznego w społeczności lokalnej, pracy z klientem i jego otoczeniem, czy animacji społeczności lokalnej.

## **7. Odbiorcy wsparcia systemu pomocy społecznej**

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej instytucje pomocy społecznej udzielają wsparcia osobom i rodzinom, które wykorzystując swoje własne uprawnienia, zasoby i możliwości, nie są w stanie samodzielnie pokonać trudnych sytuacji życiowych. Według danych Oceny Zasobów Pomocy Społecznej liczba osób korzystających z pomocy i wsparcia ośrodków pomocy społecznej w województwie lubelskim w roku 2014 stanowiła 9,5% wszystkich mieszkańców. Istotne różnice zauważa się w liczbie osób korzystających z pomocy w różnych powiatach województwa. Należy zwrócić szczególną uwagę na powiaty parczewski, włodawski i chełmski, w których odsetek odbiorców świadczeń wynosi od 15% do 17% w odniesieniu do ogólnej liczby mieszkańców tamtego obszaru. Odsetek korzystających ze wsparcia w stosunku do ogółu mieszkańców na terenach poszczególnych powiatów przedstawia poniższy wykres:

Wykres 1. Odsetek mieszkańców powiatów korzystających ze wsparcia i pomocy ośrodków pomocy społecznej (w %)



Źródło: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej: Sprawozdanie MPiPS -03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej w 2014 r.

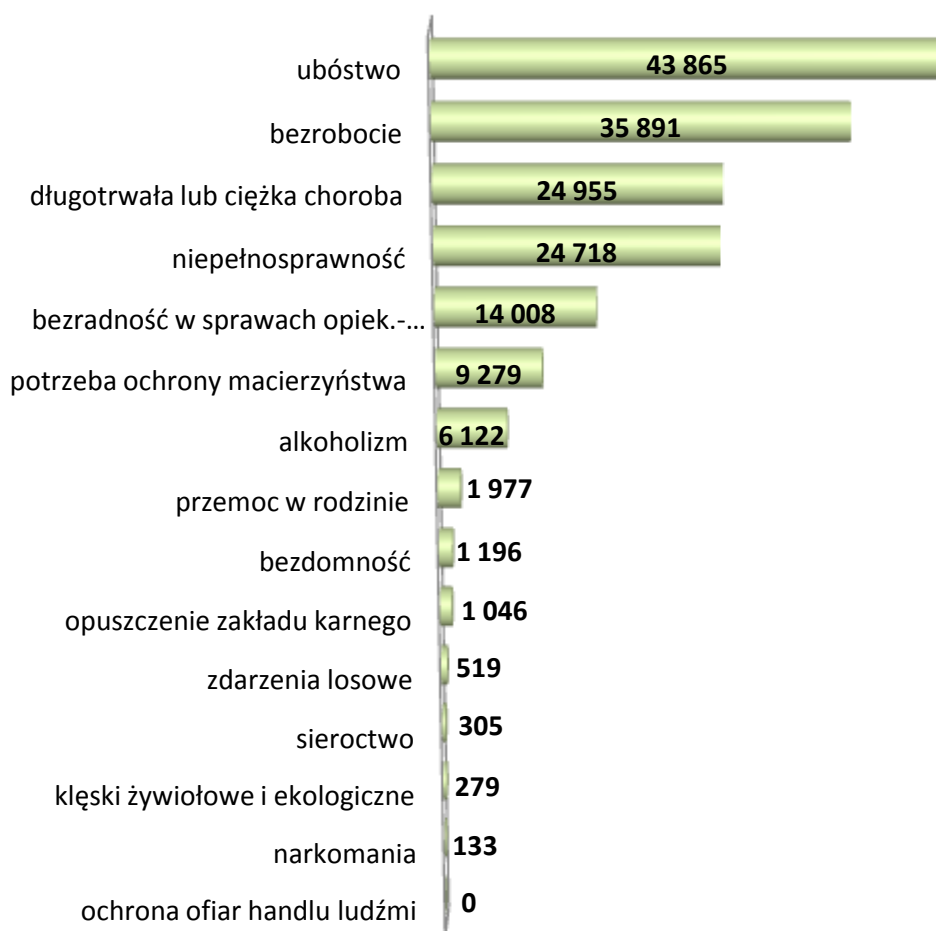
Większość mieszkańców województwa, którym udzielono pomocy (58%), stanowiły osoby długotrwale korzystający z tej pomocy, a więc zarejestrowane w systemie świadczeń

pomocy społecznej POMOST przez minimum 18 m-cy w ciągu 36 m-cy poprzedzających badanie.

## 8. Przyczyny udzielania pomocy i wsparcia

Najczęstszymi powodami korzystania z pomocy społecznej przez mieszkańców województwa lubelskiego w ostatnich latach były ubóstwo i bezrobocie. Główne przyczyny korzystania z pomocy społecznej prezentuje poniższy wykres na podstawie danych zgromadzonych w badaniu Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2014 rok:

Wykres nr 2. Dominujące powody korzystania z pomocy i wsparcia w 2014 r. (w liczbie osób)



Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2014 rok opracowana przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie; Lublin, czerwiec 2015 r.

Znaczna liczba osób korzysta ze wsparcia z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby oraz niepełnosprawności. Najmniejszy udział wśród korzystających stanowią osoby, których dotknęła bezdomność, opuszczający zakłady karne, dotknięte skutkami zdarzeń losowych oraz klęsk żywiołowych i ekologicznych, doświadczające problemu narkomanii, czy handlu ludźmi.

## 9. Formy udzielanego wsparcia

Zakres udzielanego wsparcia, w tym rodzaje świadczeń z pomocy społecznej określa ustawa o pomocy społecznej.<sup>25</sup> Katalog gotowych rozwiązań w zakresie udzielanego wsparcia wymaga stałego aktualizowania i rozszerzania w związku z narastaniem różnego rodzaju problemów społecznych. Zwiększa się zapotrzebowanie na określone usługi, w tym opiekuńcze, asystenckie, poradnictwo specjalistyczne (prawne, rodzinne, psychologiczne), pracę socjalną z wykorzystaniem kontraktu socjalnego, pracę środowiskową, co skłania system do poszukiwania nowych form pomocy społecznej i samopomocy. W 2014 roku świadczenia pieniężne przyznano 56 712 osób z 52 157 rodzin. Do świadczeń tych zalicza się, m.in. zasiłki celowe, stałe, okresowe, pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie się w formie zasiłku lub pożyczki, pomoc pieniężna na usamodzielnienie lub na kontynuowanie nauki.<sup>26</sup>

Od kilku lat jednak dąży się do zmian w formie udzielanego wsparcia w kierunku wzmocnienia roli usług niepieniężnych, w tym pracy socjalnej i zmniejszaniu tzw. „rozdawnictwa pieniędzy”. Do świadczeń niepieniężnych zalicza się, m.in. pracę socjalną, usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia oraz w rodzinnych domach pomocy, poradnictwo specjalistyczne, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, sprawienie pogrzebu, pomoc rzeczową, w tym na ekonomiczne usamodzielnienie się.<sup>27</sup> W 2014 roku z pomocy w formie świadczeń niepieniężnych skorzystało 63 014 osób z 36 120 rodzin.<sup>28</sup>

W związku z procesem starzenia się społeczeństwa systematycznie wzrasta liczba osób przebywających w domach pomocy społecznej, co powoduje wzrost kosztów odpłatności za

---

<sup>25</sup> Art. 36 Ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r., Dz.U. z 2015 r. poz. 163 z późn. zm.

<sup>26</sup> Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2014 rok, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, czerwiec 2015 r., s.28

<sup>27</sup> Art. 36 Ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r., Dz.U. z 2015 r. poz. 163 z późn. zm.

<sup>28</sup> Ocena Zasobów Pomocy Społecznej ..., s. 28

pobyty w tych domach ponoszony przez gminy. Zwiększa się zatem potrzeba wsparcia osób wymagających zapewnienia usług opiekuńczych w całodobowych domach pomocy społecznej, ale też w dziennych, półstacjonarnych placówkach wsparcia.

Pracownicy socjalni wskazują na potrzebę kształcenia w zakresie pracy środowiskowej z wykorzystaniem kontraktu socjalnego. Z danych MPiPS za rok 2014 wynika, że ogólna liczba zawartych kontraktów socjalnych w województwie lubelskim wynosiła 5 332 – objęły one wsparciem 6 902 osoby.<sup>29</sup> Biorąc pod uwagę, że ogólna liczba osób w rodzinach korzystających z systemu pomocy społecznej w 2014 roku wyniosła 203 030, odsetek liczby osób objętych kontraktem socjalnym stanowił zaledwie 3,4% wszystkich działań podejmowanych w zakresie funkcjonowania ośrodka pomocy społecznej. Według danych MPiPS w 2014 roku w lubelskich jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej zatrudnionych było 1 359 pracowników socjalnych. Na jednego pracownika socjalnego zatrudnionego w ośrodku pomocy społecznej rocznie przypadają zatem 4 kontrakty socjalne. W 2014 roku kontrakt socjalny wykorzystywany był w 176 gminach województwa lubelskiego, co stanowi 76% wszystkich gmin (o 18% gmin mniej niż w 2013 roku).<sup>30</sup>

---

<sup>29</sup> Sprawozdanie MPiPS-03 za 2014 rok

<sup>30</sup> Tamże.

### III. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"><li>➤ Doświadczenie w realizacji projektów realizowanych z funduszy europejskich</li><li>➤ Wysokie kwalifikacje kadry instytucji pomocy społecznej</li><li>➤ Zmodernizowana infrastruktura społeczna</li><li>➤ Dobrze rozwinięta infrastruktura edukacyjna</li><li>➤ Wzmacnianie pozycji sektora ekonomii społecznej w regionie</li><li>➤ Posiadanie tzw. dobrych praktyk i inicjatyw w zakresie integracji społecznej w regionie</li><li>➤ Znaczący potencjał organizacji pozarządowych działających w systemie pomocy społecznej – możliwość korzystania z ich kapitału i wypracowanych standardów</li><li>➤ Dysponowanie pogłębioną diagnozą problemów społecznych w regionie</li><li>➤ Wsparcie finansowe projektów skierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym przez Budżet Samorządu Województwa Lubelskiego</li><li>➤ Znaczący udział wolontariatu w działaniu na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>➤ Niewystarczające wykorzystywanie instrumentów aktywnej integracji (przewaga świadczeń pieniężnych nad niepieniężnymi)</li><li>➤ Niski poziom współpracy instytucji rynku pracy z instytucjami pomocy społecznej</li><li>➤ Niewielki udział sektora pozarządowego w świadczeniu usług społecznych</li><li>➤ Niska aktywność zawodowa klientów pomocy społecznej i ich znaczne uzależnienie od świadczeń pomocy społecznej</li><li>➤ Zjawisko popularyzacji nielegalnego zatrudnienia</li><li>➤ Ograniczone wsparcie instytucjonalne i społeczne świadczone w miejscu zamieszkania</li><li>➤ Ograniczone zasoby kadrowe ośrodków pomocy społecznej</li><li>➤ Niski prestiż zawodu pracownika socjalnego, wysokie ryzyko wypalenia zawodowego i obciążenie pracą biurową kosztem pracy socjalnej w środowisku</li><li>➤ Brak systemowych działań w zakresie wsparcia młodzieży w kategorii NEET</li><li>➤ Słaby potencjał, niestabilność funkcjonowania PES (powstałych w oparciu o krótkotrwałe projekty, bez perspektyw funkcjonowania po ich zakończeniu)</li><li>➤ Brak systemowych działań i współpracy międzysektorowej w zakresie rozwiązywania problemów społecznych</li><li>➤ Nierównomiernie rozwinięta infrastruktura pomocy społecznej</li><li>➤ Brak pozytywnych wzorców wskazujących na korzyści płynące z wyjścia z kręgu pomocy społecznej</li></ul>



<b>Szanse</b>	<b>Zagrożenia</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Możliwość wykorzystania funduszy UE w działaniach na rzecz aktywnej integracji</li> <li>➤ Uregulowania prawne umożliwiające wzmocnienie współpracy pomiędzy instytucjami rynku pracy a instytucjami pomocy i integracji społecznej (ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz ustawa o pomocy społecznej)</li> <li>➤ Możliwość zwiększenia poziomu aktywności zawodowej w oparciu o PES</li> <li>➤ Podejmowanie działań promujących przedsiębiorczość społeczną w regionie oraz próby budowania wizerunku marki PES w świadomości społecznej</li> <li>➤ Możliwość podnoszenia kwalifikacji pracowników systemu pomocy i integracji społecznej ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania nowych narzędzi aktywnej integracji społecznej</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Zwiększający się poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego wśród mieszkańców województwa lubelskiego</li> <li>➤ Pogłębianie się dysproporcji pomiędzy terenami miejskimi a wiejskimi (w tym m.in. w dostępie do dóbr i usług)</li> <li>➤ Ograniczone środki finansowe na realizację zadań pomocy społecznej</li> <li>➤ Postępujący proces starzenia się społeczeństwa i wzrost zapotrzebowania na usługi świadczone w miejscu zamieszkania</li> <li>➤ Niski poziom wiedzy i zaufania społecznego wobec PES</li> <li>➤ Niewwzględnianie roli ekonomii społecznej i podmiotów zatrudnienia socjalnego w lokalnej polityce społecznej jako instrumentów rozwoju lokalnego w walce z wykluczeniem społecznym</li> <li>➤ Wysoki poziom bezrobocia</li> <li>➤ Emigracja osób wykształconych i doświadczonych (utrata kapitału pracowniczego)</li> </ul>

### Cel główny:

## Ograniczenie ubóstwa i wykluczenia społecznego mieszkańców województwa lubelskiego poprzez efektywny system pomocy i integracji społecznej

**CEL SZCZEGÓŁOWY 1.** Wsparcie działań mających na celu włączenie społeczne grup zagrożonych wykluczeniem

### KIERUNKI DZIAŁAŃ:

- Promocja programów i projektów aktywizujących społeczności lokalne (w tym Programy Aktywności Lokalnej i projekty socjalne)
- Wspieranie indywidualnej aktywizacji społeczno – zawodowej poprzez realizację instrumentów aktywnej integracji
- Promocja i wsparcie programów obejmujących aktywizację społeczno – zawodową młodzieży NEET
- Promocja poradnictwa specjalistycznego w zakresie reintegracji społeczno-zawodowej
- Zwiększenie dostępności rzeczowych form pomocy (w tym pomoc żywnościowa)

Wskaźnik	Wskaźnik bazowy (stan na 2014 r. lub ostatni dostępny)	Wskaźnik docelowy	Źródło weryfikacji wskaźnika
Liczba programów i projektów aktywizujących społeczności lokalne (w tym Programy	Wskaźnik zostanie określony po	Wskaźnik zostanie określony po	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej,

Aktywności Lokalnej i projekty socjalne)	pierwszym monitoringu <sup>31</sup>	pierwszym monitoringu	sprawozdawczość własna ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie
Odsetek rodzin objętych pracą socjalną wśród ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej	78%	95%	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
Odsetek osób objętych kontraktem socjalnym w stosunku do liczby osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej	6%	20%	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
Liczba osób objętych indywidualnym programem zatrudnienia socjalnego (Centrum Integracji Społecznej)	479	600	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
Liczba osób młodych w kategorii NEET, które podjęły lub kontynuowały naukę, ukończyły kursy i szkolenia, ukończyły staż oraz podjęły pracę zawodową	Wskaźnik zostanie określony po pierwszym monitoringu	Wskaźnik zostanie określony po pierwszym monitoringu	sprawozdawczość własna ośrodków pomocy społecznej i powiatowych urzędów pracy
Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej objętych poradnictwem specjalistycznym	7 282	Wzrost o 10%	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
Liczba osób bezrobotnych objętych Programem Aktywizacja i Integracja	189	Wzrost o 20%	Powiatowe Urzędy Pracy
Odsetek liczby osób korzystających z pomocy społecznej w stosunku do liczby	9,7%	8,2%	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej

<sup>31</sup> Wskaźnik aktualnie nie jest możliwy do weryfikacji z uwagi na nowe pojęcie „projektu socjalnego”, które stało się elementem *Ustawy o zmianie ustawy o pomocy społecznej z dnia 5 sierpnia 2015 roku*. Zmiany dotyczą uporządkowania i doprecyzowania obowiązujących przepisów o pomocy społecznej poprzez m.in. wprowadzenie przepisów dotyczących projektu socjalnego jako nowego narzędzia pracy socjalnej. Realizacja projektów socjalnych po wejściu w życie ustawy pozwoli na określenie wskaźnika bazowego oraz docelowego.

ludności województwa			
Liczba osób korzystających z programu dożywiania (w tym dzieci)	58 259	Wzrost o 10%	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej

**Podmioty realizujące:** jednostki samorządu terytorialnego, jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej, powiatowe urzędy pracy, podmioty ekonomii społecznej, organizacje pozarządowe

## **CEL SZCZEGÓŁOWY 2. Wzmacnianie współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie aktywnej integracji**

### **KIERUNKI DZIAŁAŃ:**

- Wspieranie współpracy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z publicznymi służbami zatrudnienia
- Wspieranie współpracy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z sektorem pozarządowym
- Promocja i wsparcie inicjatyw wolontariackich oraz grup samopomocowych działających na rzecz integracji społecznej
- Wspieranie rozwoju i poprawy jakości usług skierowanych do osób i rodzin

<b>Wskaźnik</b>	<b>Wskaźnik bazowy (stan na 2014 r. lub ostatni dostępny)</b>	<b>Wskaźnik docelowy</b>	<b>Źródło weryfikacji wskaźnika</b>
Liczba projektów/porozumień na rzecz integracji zawodowej zrealizowanych we współpracy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z publicznymi służbami zatrudnienia	160	Wzrost o 20 %	sprawozdawczość własna ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie

Liczba projektów/porozumień na rzecz aktywnej integracji zrealizowanych we współpracy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi	45	Wzrost o 20 %	sprawozdawczość własna ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie
Liczba wolontariuszy biorących udział w działaniach na rzecz integracji społecznej i zawodowej w społecznościach lokalnych	236	350	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
Liczba działań na rzecz promocji grup samopomocowych tworzonych w celu wsparcia działań na rzecz integracji społecznej i zawodowej w społecznościach lokalnych	62	Wzrost o 10 %	sprawozdawczość własna ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie
Liczba instytucji opieki nad dziećmi do lat 3	67	90	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej

**Podmioty realizujące:** jednostki samorządu terytorialnego, jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorcy

**CEL SZCZEGÓŁOWY 3:** Ograniczenie wykluczenia społecznego osób bezdomnych

**KIERUNKI DZIAŁAŃ:**

- Wspieranie realizacji programów wychodzenia z bezdomności
- Wspieranie funkcjonowania placówek udzielających schronienia osobom bezdomnym, w tym placówek wsparcia dziennego (punkty wydawania posiłków, prowiantu, odzieży i obuwia, łaźnie itp.)
- Promowanie tworzenia mieszkań chronionych i wspieranych

- Wspieranie rozwoju poradnictwa psychologicznego, zawodowego i prawnego dla osób bezdomnych
- Promocja i wspieranie działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe na rzecz osób bezdomnych

Wskaźnik	Wskaźnik bazowy (stan na 2014 r. lub ostatni dostępny)	Wskaźnik docelowy	Źródło weryfikacji wskaźnika
Liczba bezdomnych objętych indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności	39	50	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
Liczba osób bezdomnych uczestniczących w zajęciach Klubów Integracji Społecznej i Centrów Integracji Społecznej	21	Wzrost o 30 %	Kluby Integracji Społecznej i Centra Integracji Społecznej
Liczba placówek udzielających schronienia osobom bezdomnym	18	20	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
Liczba mieszkań chronionych	53	70	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
Liczba osób bezdomnych, które skorzystały z poradnictwa psychologicznego, zawodowego i prawnego	600	Wzrost o 30 %	ośrodki pomocy społecznej, placówki działające na rzecz wsparcia osób bezdomnych
Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono realizację zadań na rzecz osób bezdomnych	8	12	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie

**Podmioty realizujące:** Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, jednostki samorządu terytorialnego, jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej, organizacje pozarządowe, placówki działające na rzecz wsparcia osób bezdomnych, kościoły i związki wyznaniowe

**CEL SZCZEGÓŁOWY 4:** Wzmocnienie integracji cudzoziemców ze społecznościami lokalnymi

**KIERUNKI DZIAŁAŃ:**

- Promowanie działań służących integracji cudzoziemców ze społecznościami lokalnymi (m.in. indywidualne programy integracji)

Wskaźnik	Wskaźnik bazowy (stan na 2014 r. lub ostatni dostępny)	Wskaźnik docelowy	Źródło weryfikacji wskaźnika
Liczba działań/akcji na rzecz integracji cudzoziemców ze społecznościami lokalnymi	31	50	sprawozdawczość własna ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie, ośrodki dla uchodźców
Liczba cudzoziemców realizujących indywidualny program integracji	71	100	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej

**Podmioty realizujące:** jednostki samorządu terytorialnego, jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej, organizacje pozarządowe, ośrodki dla uchodźców

**CEL SZCZEGÓŁOWY 5:** Wzmocnienie potencjału kadr instytucji pomocy i integracji społecznej oraz podniesienie jakości świadczonych usług

**KIERUNKI DZIAŁAŃ:**

- Organizacja różnorodnych form kształcenia podnoszących kwalifikacje zawodowe pracowników i wolontariuszy instytucji pomocy i integracji społecznej

- Organizacja szkoleń z zakresu superwizji, umiejętności interpersonalnych i rozwoju osobistego dla pracowników i wolontariuszy instytucji pomocy i integracji społecznej
- Promowanie działań instytucji pomocy społecznej oraz dobrych praktyk w zakresie środowiskowej pracy socjalnej
- Promowanie pozytywnego wizerunku instytucji pomocy społecznej
- Kreowanie działań zmierzających do osiągnięcia wskaźnika zatrudnienia ustalonego zapisem art. 110 ustawy o pomocy społecznej

<b>Wskaźnik</b>	<b>Wskaźnik bazowy (stan na 2014 r. lub ostatni dostępny)</b>	<b>Wskaźnik docelowy</b>	<b>Źródło weryfikacji wskaźnika</b>
Liczba różnorodnych form kształcenia (studia, szkolenia, kursy itp.) podnoszących kwalifikacje zawodowe pracowników i wolontariuszy instytucji pomocy i integracji społecznej oraz liczba pracowników i wolontariuszy w nich uczestniczących	1102	Wzrost o 10 %	Dane własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, sprawozdawczość własna ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie
Liczba szkoleń z zakresu superwizji, umiejętności interpersonalnych i rozwoju osobistego dla pracowników i wolontariuszy instytucji pomocy i integracji społecznej oraz liczba pracowników i wolontariuszy w nich uczestniczących	65	Wzrost o 20 %	Dane własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, sprawozdawczość własna ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie
Liczba działań (akcji medialnych, dobrych praktyk, wydarzeń, konferencji itp.) promujących pozytywny wizerunek pomocy	316	500	Dane własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej,



społecznej			sprawozdawczość własna ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie
Liczba ośrodków pomocy społecznej spełniających wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych ustalony zapisem art. 110 ustawy o pomocy społecznej	191	213	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej

**Podmioty realizujące:** Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, jednostki samorządu terytorialnego, jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej, organizacje pozarządowe, inne jednostki szkoleniowe

## V. Monitoring i finansowanie

Program będzie corocznie monitorowany w zakresie realizacji przyjętych wskaźników. W przypadku konieczności wprowadzenia zmian będzie podlegał aktualizacjom.

Przewidywane źródła finansowania: budżet państwa, budżet samorządu województwa lubelskiego, budżety samorządów powiatów i gmin, środki niepubliczne – np. środki własne organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów działających na rzecz integracji społecznej, fundusze Unii Europejskiej